

Lukáš, Miroslav

Úvod

In: Lukáš, Miroslav. *Divadlo v Mikulově za éry rodu Dietrichsteinů : (od konce 16. století do druhé světové války)*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2019, pp. 9-16

ISBN 978-80-210-9311-9; ISBN 978-80-210-9312-6 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141450>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ÚVOD

Historické jihomoravské město Mikulov (Nikolsburg), ležící na spojnici Vídně s Brnem, patřilo minimálně v 17. století k důležitým politickým, náboženským, kulturním a vzdělanostním centrům Markrabství moravského. Na rozvoj města měl vliv zejména rod Dietrichsteinů, jeden z nejvýznamnějších a v pobělohorském období i nejbohatších šlechtických rodů podunajské monarchie, který měl mikulovské panství v držení mezi lety 1575 a 1945. Dietrichsteinové se rovněž velkou měrou podíleli na utváření podoby města a přilehlé krajiny, již lze obdivovat dodnes.

Éře rodu Dietrichsteinů v Mikulově je věnovaná také tato kniha, která představuje divadelní historii tohoto města. Svým tématem navazuje na dílčí výzkumy v oblasti barokního divadla v Mikulově, vedené autorem této knihy společně s Margitou Havlíčkovou a Christianem Neuhuberem, které byly publikovány v kolektivní monografii *Johann Georg Gettner und das barocke Theater zwischen Nikolsburg und Krumau* z roku 2014.¹

V literatuře zabývající se dějinami středoevropského divadla se odkazy na město Mikulov objevují celkem často. Mikulov se skloňuje v souvislosti s piaristickým divadlem, neboť zde vznikla první piaristická kolej mimo Itálii, zároveň je zmiňován ve studiích o zámeckých divadlech, neboť zde bylo postaveno vůbec první zámecké divadlo na našem území, a je připomínán i díky svým slavným rodákům, kterými jsou například divadelní ředitel Eggenberských dvorních komediantů Johann Georg Gettner (?–1696) nebo divadelní reformátor osvícenského absolutismu Josef von Sonnenfels (1733–1817). Zatím však nikdy nebyla rozsáhleji představena celková divadelní historie města, což by tato kniha ráda změnila.

---

1 HAVLÍČKOVÁ, Margita – NEUHUBER, Christian. *Johann Georg Gettner und das barocke Theater zwischen Nikolsburg und Krumau*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

Výzkum divadelních dějin Mikulova nabízí čtyři hlavní témata – zámecké divadlo, piaristické divadlo, cestující divadelní společnosti a divadelní činnost místních spolků. O všech tématech však nelze ve zvoleném časovém rozsahu podrobně pojednat, proto jsou některá z nich redukována pouze na základní informace. To se týká zvláště piaristického divadla, k jehož studiu je k dispozici rozsáhlá a zároveň jedinečná kolekce synopsí divadelních her (perioch)² uvedených místními piaristy. Mikulovské piaristické divadlo si tak zaslouží samostatný badatelský záměr, jenž umožní i komparativní výzkum divadelních činností z ostatních piaristických kolejí na našem území a Dolním Rakousku.

Překvapivě bohatá byla také heuristická základna týkající se kočovných společností působících v Mikulově. U tohoto tématu jsem však narážel na jiné mantinely. Mikulov byl ve své době důležitým moravským městem, které výrazně těžilo i ze své polohy. Minimálně od konce třicetileté války hostovaly na dietrichsteinském knížecím dvoře německé a italské divadelní společnosti. V průběhu 18. století, kdy se Morava a Slezsko staly součástí rozsáhlého evropského prostoru s převahou německy mluvícího divadla,³ byl Mikulov s převážně jazykově německým obyvatelstvem lákavou zastávkou pro kočovné společnosti z různých částí monarchie. Výzkum této oblasti ale nelze provádět bez přihlídnutí k divadelní historii měst v širším regionu (minimálně Valtic, Znojma a Uherského Hradiště), neboť by tím i dějiny Mikulova zůstaly v mnohém vytrženy z kontextu. Bohužel ne všechna období a všechny události z divadelní historie blízkých měst jsou zpracovány, a tak není možné popsat dějiny kočovných společností v Mikulově v jejich úplnosti.

V souvislosti s profesionálními divadelními společnostmi měl Mikulov, na rozdíl od blízkých královských měst Znojma a Uherského Hradiště, nevýhodu v tom, že zde nikdy nevzniklo tzv. městské divadlo, tedy budova či sál s majetkovým vztahem k městu, které by mohlo být na různě dlouhou dobu pronajímáno divadelním ředitelům.⁴ Tato nevýhoda ovšem nebránila tomu, aby příjíždějící společnosti zaujímaly důležité postavení v kulturním životě města a do jisté míry ovlivňovaly i zrod měšťanské divadelní kultury, která se od ojedinelých produkcí na začátku 19. století více rozšířila díky možnostem nově se formující občanské společnosti v jeho druhé polovině.

Zcela neotevřené zůstane téma zdejší židovské divadelní kultury, kterou lze sledovat jen okrajově v rámci spolkové činnosti od druhé poloviny 19. století. Starší

2 Synopse či periocha obsahuje podrobné rozvržení hry včetně osob a obsazení. Na úvodní stránce se kromě titulu, eventuální dedikace, data a místa provedení uvádí i to, která třída představení sehrála, nebývá však udáván autor hry. V argumentu je pak uveden stručný obsah podle použitého pramene. (KLOSOVÁ, Markéta. Dramatika piaristů v 18. století. In ČERNÝ, František (ed.). *Divadlo v Kocích*. Praha: Panorama, 1992, s. 338.)

3 Srov. HAVLÍČKOVÁ, Margita – PRACNÁ, Sylva – ŠTEFANIDES, Jiří. *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku 1/3*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 7.

4 Více k definici městského divadla: HAVLÍČKOVÁ, Margita – PRACNÁ, Sylva – ŠTEFANIDES, Jiří. *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku 2/3*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 11.

doklady divadelních aktivit židovského obyvatelstva chybí, na rozdíl od hudební kultury, která má v Mikulově své místo minimálně od 17. století.⁵ Mikulovská židovská komunita však dala světu výrazné osobnosti, které se zapsaly do divadelní historie. Narodil se zde například již výše zmíněný Josef von Sonnenfels, dále spisovatel a dramatik Hieronymus Lorm (1821–1902, původním jménem Heinrich Landesmann), který se proslavil vytvořením dotykové abecedy pro hluchoslepe, nebo spisovatel a dramatik Eduard Kulke (1831–1897). Z Mikulova pocházel rovněž divadelní a filmový herec Max Pohl (původně Pollak, 1855–1935).⁶ V židovském městě údajně žili i potomci představitel komické postavy Hanswursta Jacoba Marxe Riese (?–1751), jehož vrcholnou kariérou bylo angažmá u dvora polského krále a saského kurfiřta Augusta II. Silného v Drážďanech.⁷ Židovská tradice Mikulova se promítla i do několika divadelních her. V roce 1809 byla v Theater in der Leopoldstadt uvedena komická pantomima Karla Hampela (?–1819) *Die Judenhochzeit von Nikolsburg*.⁸ V polovině 19. století napsal brněnský rodák Friedrich Hopp (1789–1869) frašku se zpěvy *Lazarus Polkwitzer von Nikolsburg, oder Die Landparthie nach Baden*.⁹

Cílem mé práce nemůže být dokonalé obsažení čtyřsetleté divadelní historie Mikulova, jde mi o nalezení co největšího množství relevantních archivních pramenů k tomuto tématu a o jejich zpracování v rámci kulturně-společenského prostředí Mikulova a do jisté míry i v rámci divadelní historie Moravy. Práce však zůstává v mnohém otevřená. Úplnou syntézu znemožňuje fakt, že řada důležitých archiválií je již zcela ztracena nebo stále čeká na své objevení. Současně je oprávněné předpokládat, že každý nový výzkum německy mluvícího divadla na Moravě a ve Slezsku přinese informace, které budou dále rozvíjet i zjištění z divadelní historie Mikulova. Vědomou neúplnost však snad vyváží objevené prameny, které tímto poskytují dalším badatelům.

5 SEHNAL, Jiří. Židovské taneční kapely na Moravě. *Hudební věda*. 1997, 34(3), s. 292–302.

6 Max Pohl vystudoval práva na Vídeňské univerzitě. V době svých studií účinkoval také v divadelních představeních. Pohl si tehdy divadlo natolik oblíbil, že se po dokončení práv v roce 1787 rozhodl věnovat se mu i profesně. Nejdříve získal angažmá v divadle v Mariboru. Poté pokračoval v Lipsku, Hamburku, v německém divadle v Moskvě. Značnou část života však strávil v berlínských divadlech. Od dvacátých let 20. století se věnoval také filmu. (EISENBERG, Ludwig. *Großes biographisches Lexikon der Deutschen Bühne im XIX. Jahrhundert*. Leipzig: Verlagsbuchhandlung Paul List, 1903, s. 777.)

7 SCHERL, Adolf. Jacob Marx Ries. In JAKUBCOVÁ, Alena – PERNERSTORFER, Matthias J. (eds.). *Theater in Böhmen, Mähren und Schlesien. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts*. Wien/Praha: Divadelní ústav, 2013, s. 556–557.

8 GOEDEKE, Karl. *Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen*. Sv. XI/2. Düsseldorf: L. Ehlermann, 1953, s. 184.

9 Děj této frašky pojednává o mikulovském židovském obchodníkovi, který přišel o celé své jmění, když mu jeho pomocník v obchodě v době, kdy nebyl přítomen, prodal starý kabát, v němž měl ukryté všechny své peníze. Zchudlý Polkwitzer se poté vydal do Vídně vyhledat továrníka, kterému pomohl se založením továrny na hedvábí, aby se zde nakonec po různých útrapách setkal i s kupcem svého kabátu a rovněž se svým ztraceným jměním.

Dostupná literatura a prameny k německojazyčnému divadlu na Moravě

Průkopníkem v bádání o problematice německojazyčného divadla na Moravě a ve Slezsku byl Christian d'Elvert se svým dílem *Geschichte des Theaters in Mähren und Oesterreichisch Schlesien*, které vyšlo v roce 1852 v Brně.¹⁰ Tato práce je bohužel pro nedostatečnou oporu v pramenech, respektive pro jejich nedohledatelnost, nespolehlivá a musí se s ní pracovat obezřetně. Přehled divadelních událostí v českých zemích do poloviny 18. století poskytl i Ferdinand Menčík ve své knize *Příspěvky k dějinám českého divadla* z roku 1895.¹¹

Na konci 19. a začátku 20. století vyšlo ještě několik publikací týkajících se dějin brněnského divadla. Zde lze jmenovat dílo *Aus dem Bühnenleben Deutsch-Oesterreichs. Die Geschichte des Brünner Stadttheaters (1734–1884)* z roku 1885 autora Alberta Rilleho¹² nebo práci Gustava Bondiho *Geschichte des Brünner deutschen Theater 1600–1925* z roku 1924.¹³

V druhé polovině 20. století a na počátku století 21. se podařilo dalším badatelům zpracovat určitá období z divadelní historie měst Brna, Ostravy či Olomouce.¹⁴ V šedesátých letech minulého století podnikl Jaroslav Bartoš obsáhlý výzkum zaměřený na divadelní ředitele – loutkáře v českých zemích. Výsledky své práce pak publikoval v knize *Loutkářská kronika. Kapitoly z dějin loutkářství v českých zemích*.¹⁵

V posledních letech se zájem o otázky spojené s historií divadelnictví na Moravě a ve Slezsku výrazně rozrůstá. Mezi lety 2011–2014 vyšla v Olomouci trilogie *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku* od autorů Margity Havlíčkové, Sylvy

10 ELVERT, Christian d'. *Geschichte des Theaters in Mähren und Oester. Schlesien*. Brünn: [s.n.], 1852.

11 MENČÍK, Ferdinand. *Příspěvky k dějinám českého divadla*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895.

12 Rille byl znám i v Mikulově, neboť zde mezi lety 1907–1910 působil jako zámecký hejtmán a archívář. (Srov. RICHTER, Václav aj. *Mikulov*. Brno: Blok, 1971, s. 124.)

13 BONDI, Gustav. *Geschichte des Brünner deutschen Theater 1600–1925*. Brünn: Deutscher Turnverein 1924.

14 Např. CEJPEK, Václav. *Brněnské německé divadlo v letech 1918–32. Materiály k historii německého divadla v Brně. Soupis článků s divadelní tematikou v listu Tagesbote*. Díl I. a II. Brno, 1977. Diplomová práce. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Filozofická fakulta; JURDA, Aleš. *Německé divadlo v Brně od nástupu Hitlera k moci do konce druhé světové války*. Díl I. a II. Brno, 1977. Diplomová práce. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Filozofická fakulta; HAVLÍČKOVÁ, Margita. *Profesionální divadlo v královském městě Brně 1668 až 1733*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2009; PREGLER, Hilde. *Die Geschichte des deutschsprachigen Theaters in Mährisch Ostrau von den Anfängen bis 1944*. Wien, 1965. Dizertační práce. Universität Wien. Philosophische Fakultät; STEINER, Eduard. *Die Brünnner und ihr Stadttheater: Ein Stück deutscher Theatergeschichte*. Leimen/Heidelberg: Brünnner Heimatbote, 1964; ŠTEFANIDES, Jiří (ed.). *Kalendárium dějin divadla v Olomouci (od roku 1479)*. Praha: Pražská scéna, 2008; SRBA, Bořivoj – STÁRKOVÁ, Jana (eds.). *Ztracené kontexty – Verlorener Kontext*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

15 BARTOŠ, Jaroslav. *Loutkářská kronika. Kapitoly z dějin loutkářství v českých zemích*. Praha: Orbis, 1963.

Pracné a Jiřího Štefanidese. Tento trend se promítá i v diplomových a dizertačních pracích studentů divadelněvědních oborů na Masarykově univerzitě v Brně, Univerzitě Palackého v Olomouci, případně také Vídeňské univerzitě.¹⁶

Důležité informace z této oblasti jsou zpracovány i ve formě encyklopedických hesel zejména ve svazcích *Hudební divadlo v českých zemích*¹⁷ nebo *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století* a v jeho rozšířené verzi *Theater in Böhmen, Mähren und Schlesien. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts*.¹⁸ Opomenout nelze ani doposud vycházející *Deutsches Theater – Lexikon*, u jehož zrodu stál bývalý student mikulovského gymnázia Wilhelm Kosch (1879–1960).

Divadelními dějinami Mikulova se badatelé zabývali jen okrajově. Nejvíce pozornosti bylo věnováno piaristickému školskému divadlu. Ve své studii *Školní divadlo v Mikulově v 17. a 18. stol.* se jej snažil zmapovat už Metoděj Zemek.¹⁹ Tato studie ovšem potřebuje nutnou revizi, především v ověření citovaných pramenů. Zemkovi se například podařilo nashromáždit velké množství piaristických perioch, které ovšem nelze na jím uvedených místech dohledat, jejich existenci však dokládají jiné exempláře ze sbírek dalších, většinou zahraničních institucí. Výsledky Zemkova bádání v této oblasti jsou uvedeny i v knize *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*.²⁰ Zlomky z historie piaristického divadla je možné najít též v dílech historika a profesora církevních dějin Aloise Augustina Neumanna nebo Zdeňka Eibela.²¹ Okrajově se divadelními dějinami mikulovské piaristické koleje, respektive zde uváděnými hrami, zabývala i Markéta Klosová.²² Místní divadelní kultura je zmíněna ve studii Josefa Košuliče „Mikulov a počátky barokní hudby

16 Zde lze uvést následující práce: FERENCE, Anji Edith. *Německé divadelní, hudební pěvecké a umělecké spolky v Olomouci v letech 1918–1938*. Olomouc, 2012. Dizertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta; MAŠARÁK, Pavel. *Rakušané v brněnském německém divadle v letech 1925–1930*. Brno, 2003. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta; ŠKROBÁNKOVÁ, Klára. *Carl Joseph Schwerberger a jeho působení v českých zemích*. Brno, 2016. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta; WESSELY, Katharina. *Theater und Identität. Das Brünner deutsche Theater der Zwischenkriegszeit*. Bielefeld: Transcript-Verlag, 2011.

17 LUDVOVÁ, Jitka (ed.). *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*. Praha: Divadelní ústav, 2006.

18 JAKUBCOVÁ, Alena (ed.). *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století. Osobnosti a díla*. Praha: Divadelní ústav, 2007; JAKUBCOVÁ, Alena – PERNERSTORFER, Matthias J. (eds.). *Theater in Böhmen, Mähren und Schlesien. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts*. Wien/Praha: Divadelní ústav, 2013.

19 ZEMEK, Metoděj. Školní divadlo v Mikulově v 17. a 18. stol. *Vlastivědný věstník moravský*. 1996, 48, s. 37–46.

20 ZEMEK, Metoděj – BOMBERA, Jan – FILIP, Aleš. *Piaristé v Čechách na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*. Prievidza: TEXTM, 1992.

21 NEUMANN, Alois, Augustin. *Piaristé a český barok*. Přerov: Knihkupectví Společenské knihtiskárny, 1933, s. 134–138; EIBEL, Zdeněk. Z dějin piaristického gymnasia v Mikulově 1631–1873. *Jižní Morava*. 1967, 3, s. 67–75.

22 KLOSOVÁ, pozn. 2, s. 336–347.

na Moravě“.²³ Spolkovou divadelní činností se pak zabývali Reiner Elsinger a Igor Czajkowski.²⁴ Krátce do zdejší divadelní historie nahlédl i brněnský historik a redaktor Hans Welzl,²⁵ který se o mikulovské divadelní a hudební kultuře zmínil v článku „Musik und Bühne“, uveřejněném v roce 1904 v týdeníku *Nikolsburger Wochenschrift*.²⁶

Pramennou základnu mého výzkumu o divadelních dějinách Mikulova tvoří hlavně archiválie uložené v Moravském zemském archivu v Brně nebo ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově. Pracoval jsem zejména se žádostmi divadelních ředitelů zaslaných moravskému guberniu, respektive moravskému místodržitelství.²⁷ Jako přínosné se pro mou práci ukázaly být také písemnosti z archivu Dietrichsteinů.²⁸ Zde tvoří hlavní zdroj poznání žádosti divadelních ředitelů o pronájem zámeckých prostor, dále pak účetní knihy a úřední či rodinná korespondence. Bohužel jsem nemohl pracovat s prameny městské samosprávy, neboť ty se z větší části nedochovaly. Dokumenty k divadelním společnostem pohybujícím se nejen na Moravě, ale i v Dolním Rakousku je možné nalézt i v Divadelním muzeu (Theatermuseum) ve Vídni. Synopse či periochy piaristických her, jež tvoří základ pro výzkum piaristického školského divadla, jsou uloženy převážně ve sbírkách rukopisů a starých tisků Rakouské národní knihovny (Österreichische Nationalbibliothek) ve Vídni, ve Státním okresním archivu v Přerově a v Moravském zemském archivu v Brně.

Při výzkumu mikulovského divadla 2. poloviny 19. století a dále jsem se mohl opřít o informace uvedené v týdeníku *Nikolsburger Wochenschrift* (1860–1939), jenž se věnoval i místnímu kulturnímu dění a uveřejňoval občasně kritické reflexe divadelních představení.²⁹ Při hledání konkrétních divadelních ředitelů a jejich štací jsou důležitým pramenem i ročenky německy mluvících divadel, především pak v *Deutscher Bühnen Almanach* nebo *Neuer Theater-Almanach*, později přejmenovaném na *Deutsches Bühnen-Jahrbuch*.

23 KOŠULIČ, Josef. Mikulov a počátky barokní hudby na Moravě. *Jižní Morava*. 1973, 9, s. 122–134.

24 ELSINGER, Reiner. Vereinswesen. In TÝŽ (ed.). *Heimatsbuch Nikolsburg*. Wien: Kulturverein Nikolsburg, 1987, s. 153–177; CZAJKOWSKI, Igor. Hudební spolky v Mikulově ve druhé polovině 19. století. *Jižní Morava*. 2001, 37, s. 69–79.

25 Welzl například vedl v devadesátých letech 19. století divadelní rubriku deníku *Deutsches Blatt*. Srov. HAVLÍČKOVÁ, pozn. 14, s. 15.

26 H. W. (Hans Welzl). Musik und Bühne. *Nikolsburger Wochenschrift*. 23. 7. 1904, 44–45(30), s. 1.

27 MZA, B 1. (Gubernium), MZA, B 14. (Moravské místodržitelství).

28 MZA, G 140. (Rodinný archiv Ditrichštejnů Mikulov); MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů); MZA, F 72. (Velkostatek Mikulov).

29 Vzhledem k tomu, že většina informací pochází z kulturní rubriky, kde nelze doložitelně zjistit jejich autora, jsou citace k nim uváděny jen v základní podobě.

V průběhu práce jsem se nemohl spolehnout na jeden důležitý pramen, kterým jsou divadelní cedule, neboť ze sledovaného období byla zatím objevena jediná. Sbírkou starých divadelních cedulí tištěných na hedvábí měl vlastnit Muzejní spolek v Mikulově (Museumverein),³⁰ bohužel ani ty se nedochovaly. Zmíněná jedna objevená patří společnosti divadelního ředitele Ludwiga Via.³¹ Cedule ovšem není opatřena žádným datem, čímž je znemožněno přesně stanovit období, kdy zde divadelní ředitel Vio se svou společností pobýval, pravděpodobně to bylo však bylo rozmezí let 1840–1845.³²

Kromě výše zmíněných archivních pramenů přinášejí zajímavé informace i záznamy uvedené v církevních matrikách.³³ Na jejich základě se mi například podařilo rozšířit biografické údaje divadelních ředitelů Josefa Lacknera (1839–1909) a Ignatze Neufelda (1843–1920), o nichž bude řeč níže. V matrikách kostela sv. Václava v Mikulově jsem objevil i zápis o svatbě divadelního podnikatele Ludwiga Wilhelmiho, syna herce Hermanna Karla Wilhelmiho, s dcerou herce Antona Martonelliho, Aloisíí Rosou Martonelli, která se zde uskutečnila 8. února 1853.³⁴ Není sice zřejmé, proč se právě Mikulov stal místem této divadelní svatby, na dru-

30 Museum-Verein. *Nikolsburger Wochenschrift*. 5. 12. 1925, 65(49), s. 4.

31 Moravské zemské muzeum. Oddělní dějin divadla, sign. C 1514. V divadelním prostředí není jméno Vio neznámé. V roce 1809 byl členem společnosti Christoha Kuntze při jejím pobytu v Bratislavě/Prešpurku Karl Vio (?–?), rodák z Frankfurtu nad Mohanem, jenž zde zastával post inspicienta opery. Jistý Karl Vio působil v roce 1817 v St. Pölten a mezi lety 1821–1822 v Hallein. (CESNAKOVÁ-MICHALCOVÁ, Milena. *Z divadelnej minulosti na Slovensku*. Bratislava: Divadelný ústav, 2004, s. 138–139; KUTSCH, Karl-Josef – RIEMENS, Leo. *Großes Sänglerlexikon*. Sv. 4. München: Saur, 2004, s. 4908–4909; *Theatergeschichtliche Forschungen*. 1928, 38, s. 60.)

32 Podle her obsažených na ceduli lze jeho pobyt stanovit nejdříve od roku 1815. Diváci v Mikulově mohli vidět nastudování tragédie Augusta Klingemanna (1777–1831) *Faust oder Die Höllenbraus* z roku 1815, dramatické obrazy Theodora Hella (1775–1856) *Dreißig Jahre aus dem Leben eines Spielers*, obrazy z knížecího rodinného života autora Franze Krattera (1758–1830) *Mädchen von Marienburg oder: Peter der Große Czaar von Rußland* či veselohru *Die Bürger in Wien* z roku 1813 od Adolfa Bäuerleho (1786–1859). Na území Moravy a Slezska byl Vio zatím zachycen až v roce 1840 v Šumperku, kde od konce července do konce října uváděl svá divadelní představení v tanečním sále kavárny Gabriela Lauera na tehdejší Tržním náměstí. O rok později v roce 1841 pobýval v Mohelnici (Müglitz). Pobyt v Mohelnici dokládá soupis dárců, kteří přispěli na obnovu města po velkém požáru, který Mohelnici zachvátil 21. května 1841. Dle tohoto soupisu přispěl divadelní ředitel Ludwig Vio 11. června 1841 částkou dvou zlatých. V červenci a srpnu 1845 hrál Vio se svou společností v Uherském Brodě (Ungarisch Brod). Srov. HAVLÍČKOVÁ, Margita – PRACNÁ, Sylva – ŠTEFANIDES, Jiří. *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku 3/3*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 162; *Brünner Zeitung der k.k. priv. mährischen Lehenbank. Amtsblatt und Literarischer Anzeiger, als Beilagen der mährisch-ständischen Brünner Zeitung. Jahrgang 1841*. Sv. 1, s. 3; *Moravia. Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes*. Srpen 1845, 8(95), s. 380.

Výzkumu zápisů o divadelních umělcích

33 Výzkumu zápisů o divadelních umělcích v matričních zápisech na příkladu Olomouce se věnovala i Jitka Balatková. (Srov. BALATKOVÁ, Jitka. Divadelníci v zápisech olomouckých matrik. In ŠORMOVÁ, Eva – KUKLOVÁ, Michaela (eds.). *Miscellanea theatralia. Sborník Adolfu Scherlovi k osmdesátinám*. Praha: Divadelní ústav, 2005, s. 306–310.)

34 MZA, E 67. (Sbírka matrik). Sign. 2943, Matrika oddaných Mikulov – sv. Václav, 1846–1868, s. 51.

hou stranu se může každá i tato drobná informace v budoucích výzkumech stát důležitou.

Neméně zajímavým pramenem jsou též zápisy vídeňského magistrátu týkající se cestovních pasů (Passanweisungsprotokolle) vídeňských herců mezi lety 1792 až 1850, které prošel Herbert A. Mansfeld.³⁵ Odtud je patrné, že Mikulovem postupně projížděli herci Johann Laura (1769–?),³⁶ Johann Anatour (1803–?),³⁷ Mathias Eder (1804–?),³⁸ Josef Kochmayer (1799–?)³⁹ nebo herec Ludwig Schneider (1821–?).⁴⁰ Bohužel ze záznamu není jasné, zda v Mikulově prováděli uměleckou činnost. Pouze u divadelního ředitele Ignaze Schwindlera, zvaného Korn (1817–?), který byl zachycen v Mikulově 3. 6. 1844,⁴¹ by se dalo předpokládat, že zde mohl se svou společností hrát. Vzhledem k tomu, že u žádného z výše uvedených nelze mikulovskou štaci zcela prokázat, nebyly tyto zápisy dále zpracovávány, současně je však nebylo možné zcela vypustit. Ze záznamů Herberta A. Mansfelda také vyplývá, že se v Mikulově narodili blíže neznámí herci Thomas Henhappel⁴² a Anton Lindenthall.⁴³

V návaznosti na cíle monografie nejsou v samotném textu uvedeni všichni divadelní ředitelé, kteří se svými společnostmi Mikulov navštívili, ale pouze výrazné osobnosti, o nichž mikulovská štace rozšiřuje dosavadní znalosti, nebo společnosti, jejichž přítomnost ovlivnila život ve městě, třeba spoluprací s místními spolky či uvedením hry místního autora. Veškeré objevené záznamy jsou pak zpracovány v kalendáriu divadelních dějin Mikulova, které je součástí příloh. Ještě je nutné dodat, že příjmení divadelních ředitelů a hereček nejsou v textu přechylována a zůstávají v originální podobě. Německy psaná jména jsou ponechána v původním znění, vyjma obecně známých osobností jako například František Seraf Dietrichstein či František Josef Dietrichstein.

35 MANSFELD, H. A. Wiener Theater-Leute auf Wanderschaft. *Jahrbuch der Gesellschaft für Wiener Theaterforschung*. 1958, **11**, s. 72–172.

36 V Mikulově se objevil 10. 3. 1797. Tamtéž, s. 123.

37 V Mikulově se objevil 21. 12. 1827. Tamtéž, s. 77.

38 V Mikulově se objevil 19. 7. 1833. Tamtéž, s. 91.

39 V Mikulově se objevil 24. 5. 1837. Tamtéž, s. 77.

40 V Mikulově se objevil 30. 12. 1840. Tamtéž, s. 152.

41 Tamtéž, s. 155.

42 V roce 1777. Tamtéž, s. 119.

43 V roce 1772. Tamtéž, s. 125.